

Отримано: 12 травня 2026 р.

Прорецензовано: 18 травня 2026 р.

Прийнято до друку: 2 червня 2026 р.

Email: andriana.rii.asp.2025@lpnu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-3270-7846>DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30\(98\)-84-88](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2026-30(98)-84-88)

Рій А. В. Еволюція образу героя у творчості Сергія Жадана: огляд літературознавчих досліджень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2026. Вип. 30(98). С. 84–88.

УДК: 821.161.2.09:82-3

Рій Андріана Василівна,
аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ ГЕРОЯ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА: ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті здійснено системний огляд та аналіз сучасних літературознавчих підходів до вивчення творчого доробку Сергія Жадана, який є одним із ключових репрезентантів сучасної української літератури. Центральним об'єктом дослідження виступає еволюція образу головного героя в прозових та поетичних текстах автора протягом понад трьох десятиліть. На основі аналізу праць провідних вітчизняних дослідників, таких як І. Дзюба, Т. Гундорова, Я. Голобородько, А. Бабенко та інші, простежено трансформацію персонажа: від інфантильної, маргіналізованої молоді пострадянських 1990-х років до зрілої особистості, що проходить через складні екзистенційні випробування в умовах сучасної війни.

У дослідженні деталізовано три основні етапи творчості С. Жадана: пробний (урбаністичний), пошуковий (період формування прозового стилю) та переломний (мілітарний), що розпочався після 2014 року. Визначено, що художні образи в текстах письменника не лише відображають індивідуальну авторську концепцію ідентичності, а й слугують дзеркалом масштабних соціокультурних змін в українському суспільстві. Особливу увагу приділено засобам художнього втілення цієї еволюції – від іронії в ранніх творах («Депеш Мод») до есхатологічних мотивів та біблійної алегоричності в пізніх текстах («Інтернат», «Життя Марії»).

Доведено, що якщо в ранній прозі домінував образ «Вічного Підлітка» без сталих життєвих орієнтирів, то в пізньому періоді герой постає як свідомий громадянин, відповідальний за власний вибір перед обличчям історичних катастроф. Стаття підсумовує наявні наукові здобутки та окреслює перспективи подальших студій, зокрема щодо аналізу творчості письменника після повномасштабного вторгнення 2022 року.

Ключові слова: Сергій Жадан, українська література, образ героя, ідентичність, воєнна проза, еволюція творчості, літературознавча рецепція.

Andriana Rii,
PhD student,
Lviv Polytechnic National University

EVOLUTION OF THE HERO'S IMAGE IN SERHII ZHADAN'S WORK: A REVIEW OF LITERARY STUDIES

The article provides a systematic review and analysis of contemporary literary approaches to the work of Serhii Zhadan, one of the leading figures in modern Ukrainian literature. The study focuses on the evolution of the protagonist's image in the author's prose and poetic texts over more than three decades. Based on the analysis of works by prominent Ukrainian scholars such as I. Dziuba, T. Hundorova, Y. Holoborodko, A. Babenko, and others, the transformation of the character is traced: from the infantile, marginalized youth of the post-Soviet 1990s to a mature personality undergoing profound existential trials in wartime conditions.

The research details three main stages of Zhadan's creative work: the experimental (urbanistic) stage, the searching stage (the period of prose style formation), and the turning point (military stage) that began after 2014. It is determined that the artistic images in the writer's texts not only reflect the individual author's concept of identity but also serve as a mirror of large-scale socio-cultural changes in Ukrainian society. Particular attention is paid to the artistic means of this evolution – from irony in early works (*Depeche Mode*) to eschatological motives and biblical allegory in later texts (*The Orphanage*, *The Life of Maria*).

The article demonstrates that while Zhadan's early prose was dominated by the image of the "Eternal Teenager" without stable life goals, in the later period, the hero emerges as a conscious citizen responsible for his choice in the face of historical catastrophes. The paper summarizes existing scholarly achievements and outlines prospects for further studies, particularly regarding the analysis of the writer's work after the full-scale invasion of 2022.

Keywords: Serhii Zhadan, Ukrainian literature, hero's image, identity, war prose, evolution of creative work, literary reception.

Постановка проблеми. Творчість Сергія Жадана протягом останніх десятиліть стала важливим об'єктом наукової рефлексії, що акумулює в собі ключові трансформації сучасної української культури. Особливої актуальності набуває вивчення еволюції художнього образу героя, оскільки саме через нього автор демонструє зміну суспільних настроїв, ціннісних орієнтирів та національної самоідентифікації. Попри значну кількість розвідок, постає необхідність систематизації наявних літературознавчих підходів для цілісного розуміння того, як «герой часу» Жадана трансформувався з маргінального представника пострадянського простору в активного суб'єкта історії в умовах збройного конфлікту. Такий аналіз дозволить глибше збагнути специфіку авторського ідіостилу та механізми відображення соціокультурної динаміки в художньому тексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постать С. Жадана перебуває в центрі уваги багатьох сучасних науковців. І. Дзюба одним із перших звернув увагу на «чорнобильський» та урбаністичний контексти його ранньої прози, відзначаючи специфічну енергетику мови. Т. Гундорова у своїх працях розглядає творчість письменника крізь призму постмодерного дискурсу та «топографічного нещастя» покоління дев'яностих. Особливості жанрової природи та часопросторової організації текстів аналізували Я. Голобородько та Р. Харчук. Еволюцію персонажної сфери та мілітарну проблематику в пізніх

творах (зокрема в романі «Інтернат») досліджували А. Бабенко та Л. Лавринович. Попри ґрунтовність цих праць, динаміка образу героя як цілісна траєкторія – від «інфантилізму» до «відповідальності» – потребує додаткового узагальнюючого аналізу в межах огляду літературознавчих рецепцій.

Виклад основного матеріалу. Сергій Жадан є одним із найбільш визначних і широко досліджуваних представників сучасної української літератури. Його творчий доробок охоплює різноманітні жанри – поезію, прозу, кіносценарії – і відзначений низкою авторитетних літературних премій. Письменник має значний вплив на формування громадської думки та засобами художнього слова осмислює актуальні проблеми українського суспільства.

Творчість С. Жадана привертає стабільну увагу літературознавців. Її досліджували І. Бондар-Терещенко, О. Коваленко, Я. Поліщук, О. Різниченко, І. Бойцун, С. Бондаренко, М. Мацієвська, С. Павличко та ін. Водночас попри значний масив наявних студій, питання еволюції образу героя в контексті трансформацій українського суспільства залишається недостатньо систематизованим.

Мета статті – систематизувати наявні літературознавчі дослідження творчості С. Жадана та визначити основні підходи до інтерпретації образу героя й проблеми ідентичності у його прозових і поетичних творах від 1990-х років до сьогодні.

Для досягнення мети передбачено такі **завдання**: 1) окреслити коло науковців, які досліджували творчість С. Жадана, та визначити провідні напрями студій; 2) проаналізувати підходи до вивчення образу героя та проблеми ідентичності у різних жанрах і періодах творчості письменника; 3) простежити еволюцію наукових оцінок у зв'язку зі змінами суспільно-політичного контексту.

Рання творчість С. Жадана формувалася під помітним впливом Михайля Семенка, якому письменник присвятив свою дисертацію. Деякі критики називали раннього Жадана «сучасним Семенком», інші – характеризували його перші твори як «футуристичні» (Кондратенко, 2017). Р. Харчук відносить С. Жадана до покоління «дев'яностників», якому властивий «естетичний плюралізм – від класицизму до авангарду» (Харчук, 2008: 122), вважаючи письменника лідером цього покоління.

Т. Гундорова у праці «Післячорнобильська бібліотека» характеризує С. Жадана як «Вічного Підлітка» без дому і родини, пов'язуючи цей образ із «безкінчними мандрями і втратою довіри до світу та людини до самої себе» (Гундорова, 2005: 142–144).

Прозова книга «Біг Мак», що складалася з серії оповідань, стала початком літературної кар'єри С. Жадана в прозі. Аналізуючи цю збірку, І. Дзюба наголошує, що це – «добротна соцреалістична оповідність, хоч і насичена далеко не соцреалістичним змістом, фактажем, персоналітетом. Рятуює від звичної описовості всепереможний комізм. Такими є, принаймні, оповідання зі збірки «Біг Мак» (Дзюба, 2017: 29).

Роман С. Жадана «Депеш Мод», що описує події 1993 року, зображує інфантильну молодь, яка не прагне дорослішати й задовольняється дрібними пригодами. С. Підпригора аналізує цей роман та визначає іронію його домінантою, зазначаючи, що «ця іронія має різні відтінки, зокрема гротесковий, бурлескний, пародійний, карнавальний, ліричний, схожий на «чорний гумор», еволюціонуючий у пастиш і стиль» (Підпригора, 2013: 194).

О. Юрчук зосередила увагу на міфологізації радянського минулого, беручи за основу роман С. Жадана «Депеш Мод». Відповідно до дослідниці, цей твір «містить ознаки «бунтарського» тексту: гра з імперсько-тоталітарною ідеологією (київський андеграунд), створення образу людини-маргінала – представника «алкогольно-наркотичної субкультури», насичення лінгвобагажу матом» (Юрчук, 2012: 178).

На основі роману «Депеш Мод» можемо проаналізувати атмосферу «пошуку ідентичності», з якою чимало читачів асоціюють С. Жадана. В цьому романі герої не слідують певному життєвому плану, не шукають істини, не розмірковують про буття, а просто живуть. Як стверджує Т. Свербілова, така буденність і «є найчеснішою формою ідентичності в пострадянській реальності. Бо знайти себе у хаосі – значно складніше, ніж вивчити набір символів і гасел» (Свербілова, 2015: 81).

Важливим виміром дослідження образу героя у творчості С. Жадана є урбаністична тематика. О. Коваленко відзначає «амбівалентність міста у поезії митця», наголошуючи, що «важливою складовою образу Харкова є його життєвість, повна енергії; незважаючи на невтішний стан справ для шукачів етики та естетики, місто живе, воно знаходиться в русі і тим самим підтверджує своє існування» (Коваленко, 2010: 92).

О. Даниліна аналізує концепт «Місто» у прозових творах «Депеш Мод» і «Anarchy in the UKR» та доходить висновку, що він реалізується «на рівні топосів рідного авторові Харкова – університет, готель, держпром, пам'ятники Шевченкові, вокзал, завод, які підкреслюють виразний антитоталітарний пафос текстів» (Даниліна, 2010: 352).

Я. Голобородько інтерпретує прозові твори С. Жадана як «саундтреки свідомості». Як пояснює дослідник: «це саундтреки свідомості самого автора – «я» оповідача, інших іменних і безіменних, але від того не менш потрібних персонажів, що грають на сцені цих прозових текстів. Свідомості реального життя з усіма його затемненими, натуралістичними, вибуховими, експансивними, скандальними, абсурдними й безжальними виявами. Свідомості альтернативної естетики, що настійливо виборює й обстоює своє місце під сонцем у популяції естетичних ідей, концепцій і цінностей» (Голобородько, 2006: 77–78).

У романі «Ворошиловград» урбаністична тема набуває нових вимірів. О. Романенко визначає роман як філософський і стверджує, що «екзистенційно-філософська концепція роману Сергія Жадана тісно пов'язана із реалістично-натуралістичною манерою оповіді... відтак «Ворошиловград» поєднує різні типи романної нарації: реалістичної, натуралістичної, філософської, лірикоромантичної та кримінально-авантюристичної» (Романенко, 2014: 262). Місто в цьому романі постає як пастка, з якої неможливо знайти вихід, – антропоморфна істота, що поглинає особистість.

Л. Лавринович і М. Салаган досліджують міфологізацію простору в романі «Месопотамія» і з'ясовують, що вона відбувається накладанням на реальну історію міфологічних сюжетів, а також внаслідок пильної уваги автора до мотивів часу і простору. На їхню думку, міфологізація «відбувається на кількох рівнях: накладання на реальну історію міфологічних сюжетів та архетипів, ієрархізація просторових образів, наскрізна увага автора до мотивів часу та простору, що проявляється в частому міксуванні сакральних та профанних хронотопічних символів тощо» (Лавринович, 2014: 227).

Ю. Вишницька, своєю чергою, акцентує на есхатологічному сценарії в прозі С. Жадана та стверджує, що «у прозових творах письменника міфосценарії кінця репрезентуються образами-першоелементами буття, що семантично ототожнюються

з «пеклом», зокрема «вогнем» (Вишницька, 2015: 147). Крім цього, на думку дослідниці, атмосферою занепаду просякнуті твори «Ворошиловград», «Депеш Мод», «Anarchy in the UKR», «Big Mak» та ін. (Вишницька, 2015: 156).

Переломним у творчості С. Жадана став 2014 рік. Темі Донбасу, збройного конфлікту та національної ідентичності займають центральне місце у його пізній прозі й поезії. Роман «Інтернат» (2017) порушує проблеми жакіття війни, трансформації Донбасу, мовне питання, діалог між Заходом і Сходом (Чикайло, 2019: 148). В основі твору покладено реальність, яку С. Жадан спостерігав під час поїздок на Донеччину та Луганщину. В романі автор уникає оціночних суджень, щоб надати повну інформацію про події на Сході, дотримуючись чесного та конструктивного підходу.

У поетичній збірці «Життя Марії» образ ліричного героя максимально наближається до самого автора: «йому приблизно сорок років, він болісно реагує на війну та втрати, переживає душевний злам, але прагне зберегти людяність» (Ласькова, 2025: 161).

О. Бойченко, редактор книги, висловлюється про неї наступним чином: «Розмовляє римованими віршами й верлібрами, власними і перекладеними словами. Розмовляє зі своїми й чужими, зі святими й не дуже, з убитими військовими і живими біженцями, з Рільке, Мілошем і, звісно, з нами. Щоб врятувати – якщо не нас, то хоча би наших дітей» (Жадан, 2015: 7).

Як стверджує Л. Литвин, «у цій книзі Сергій Жадан розповідає про душевні моменти, крім цього і важкі спогади пронизують збірку: спалені мости, втрачені місця та зруйновані колишні індустріальні гіганти» (Литвин, 2016: 367).

У поезії С. Жадана не бачимо спонукань, стверджень чи активних закликів. Натомість, «у його творах наявною є лише певна констатація – душевної та духовної ситуації у суспільстві та державі загалом. Характерним образом останньої у творчості надається видуманій Марії» (Реутова, 2014: 115).

А. Бабенко систематизує прозу С. Жадана та виділяє три ключові етапи. Перший – пробний (2003–2004) – охоплює збірку «Big Mak» і повість «Депеш Мод». Цей період характеризується урбанізмом, де визначальним є образ вокзалу, та домінуванням образу «людини 90-х». Другий – пошуковий (2005–2013) – пов'язаний із «Anarchy in the UKR», «Ворошиловградом», збірками «Гімн демократичної молоді» та ін. Впродовж цього часу автор усвідомлює себе прозаїком і шукає теми, близькі суспільству після Помаранчевої революції. Третій – переломний (від 2014) – представляє нову військову прозу, центром якої є питання державної єдності України: «Месопотамія», «Інтернат», «Луганський щоденник» (Бабенко, 2017: 4–5).

Відповідно до цієї логіки, простежується й еволюція образу головного героя: у ранніх творах – інфантильна молодь 20–25 років, яка не має чіткої мети; у середньому періоді – дорослі чоловіки, що вдаються до алкоголю та насильства, шукаючи порятунку від порожнечі; у пізніх текстах – людина сорокарічного віку, яка болісно реагує на війну, але зберігає людяність і прагне свідомого вибору.

Т. Гундорова, переосмислюючи свої ранні оцінки, зазначає, що представники «дев'яностих» «опинилися у ситуації топографічного нещастя, що «функціонують у просторі, обмеженому станціями, з яких відправляються та до яких прибувають їхні потяги; усі їх контакти представлені виключно мандрівками, тому вони з героями Жадана й дуже добре розуміють одне одного» (Гундорова, 2012). Ця метафора вдало описує й траєкторію героїв письменника – від безцільного блукання до усвідомленого руху.

Висновки. Огляд літературознавчих досліджень творчості С. Жадана засвідчує, що образ героя в його текстах зазнає послідовної та глибокої еволюції. Від інфантильних персонажів «дев'яностих», що живуть без плану і мети, через дорослих чоловіків, захоплених у пастку пострадянського хаосу, – до свідомого громадянина, який болісно, але неминуче постає перед екзистенційним вибором в умовах війни.

Дослідники фіксують, що ця еволюція не є суто художнім рішенням автора, а відображає трансформації самого українського суспільства – від постколоніальної розгубленості до формування національної і громадянської ідентичності. Урбаністичний топос, іронія, есхатологічні мотиви та біблійна алегоричність є художніми засобами, через які ця еволюція реалізується в текстах.

Перспективою подальших досліджень може стати порівняльний аналіз образу героя у творчості С. Жадана та інших представників покоління «дев'яностих», а також детальніше вивчення трансформації концепції ідентичності у воєнній прозі та ліриці письменника після 2022 року.

Література:

1. Бабенко А. Постмодерні акценти сучасної української урбаністичної прози. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2017. №27 том 1, липень 2017. С. 4–5
2. Бойцун І., Мухаметзянова М. Міські акварелі Сергія Жадана. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. Старобільськ, 2013. № 2 (261). Ч. II. С. 5–10.
3. Бондаренко С. Сергій Жадан: «Вірші мені дорожчі, а прозу вважаю вагомішою». *Літературна Україна*. 2011. С. 7.
4. Бондар-Терещенко І. *Остмодерн: геопоетика, психологія, влада: монографія*. Тернопіль: Навчальна книга : Богдан, 2005. 144 с.
5. Вишницька Ю. Індивідуально-авторська реконструкція есхатологічних міфосценаріїв у художніх творах Сергія Жадана. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43. Ч.1. С. 147–160
6. Голобородько Я. Саундтреки свідомості. Стиль Сергія Жадана. Артеграунд. *Український літературний істеблішмент: Збірка статей*. Київ : Факт, 2006. С. 61–78.
7. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 264 с.
8. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми: есеї. Київ: Грані-Т, 2012. 548 с.
9. Даниліна О. В. Концепт «Місто» у прозових текстах Сергія Жадана. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*: Міжвуз. зб. наук. ст. Вип. XXIII. Ч. 1. 2010. С. 347–354.
10. Дзюба І. М. Чорний романтик Сергій Жадан. Київ: Либідь. 2017. 112 с.
11. Жадан С. В. Життя Марії. Харків : Meridian Czernowitz, 2015. 184 с.
12. Коваленко О. В. Мотиви дороги (рух і процесуальність) у поезії Сергія Жадана (на матеріалі збірки «Цитатник»). *Магістеріум. Літературознавчі студії*. 2010. Випуск 38. С. 90–93
13. Кондратенко Ю. Концепт любові у романі Сергія Жадана "Лукіянівка". *Наукові записки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*, 2017. № 60. С. 65–70.
14. Лавринович Л. Б., Салаган М. М. Міфологізація часопростору у збірці С. Жадана «Месопотамія». *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С. 225–228.

15. Ласькова В. Ю. Романистика Сергія Жадана: особливості хронотопу, концепція героя, стиль. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2025. №17. С. 159–162.
16. Литвин Л. Збірка С. Жадана «Життя Марії»: Марійний дискурс. Молодий вчений. № 12 (39). 2016. С. 366–370.
17. Мацієвська М. Ворошиловград чи Луганськ? *Літературна Україна*. 2011. С. 10.
18. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1999. 447 с.
19. Підпригора С. В. Іронічний дискурс у повісті «Депеш мод» С. Жадана. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського: збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки»*. 2013. Вип. 4.12(96). С. 190–194.
20. Поліщук Я. Ревізії пам'яті: літературна критика. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. 216 с.
21. Реутова М. Екзистенційні мотиви збірки поезії Сергія Жадана «Життя Марії». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. 2019. № 27, 112–123. DOI: 10.31558/2308-1902.2019.27.10
22. Різниченко О. Післямова / Жадан С. Цитатник (Вірші для коханок і коханців). Київ: Смолоскип, 1995. С. 55–59.
23. Романенко О. Семіосфера української масової літератури. Текст. Читач. Епоха. Київ: Приватний видавець Якубець А. В., 2014. 364 с.
24. Свєрбілова Т. В. Екзистенційні мотиви у романі Сергія Жадана «Ворошиловград». *Наукові записки НаУКМА. Філологія*. 2015. Т. 168. С. 78–82.
25. Свєрбілова Т. Метафорична семіотика дому в системі постколоніальної гібридної культури прикордонних регіонів у романах С. Жадана «Ворошиловград» і «Месопотамія». *Сучасні літературознавчі студії. Феномен дому в літературознавчій перспективі: зб. наук. праць*. 2016. Вип. 13. С. 499–514.
26. Харчук Р. Сучасна українська проза: Постмодерний період. Київ: Академія, 2008. 248 с.
27. Чикайло Б. В., Пуніна О. В. Медійність Сергія Жадана в українською та російському літературних просторах. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. С. 146–148
28. Юрчук О. О. Міфологізація радянського минулого в українському сучасному повсякденні (за романом «Депеш Мод» С. Жадана). *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. XXVI (Ч. 2)*. Бердянськ: БДПУ, 2012. С. 201–209.

References:

1. Babenko, A. (2017). Postmoderni aktsenty suchasnoyi ukrayins'koyi urbanistychnoyi prozy [Postmodern accents of modern Ukrainian urban prose]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiya [Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology]*, 27(1), 4–5 [in Ukrainian].
2. Boitsun, I., & Mukhametzyanova, M. (2013). Mis'ki akvareli Serhiya Zhadana [Urban watercolors of Serhii Zhadan]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky [Bulletin of Luhansk National University named after Taras Shevchenko. Philological Sciences]*, 2(261), II, 5–10 [in Ukrainian].
3. Bondarenko, S. (2011). Serhiy Zhadan: «Virshi meni dorozhchi, a prozu vvazhayu vahomishoyu» [Serhii Zhadan: "Poems are dearer to me, and I consider prose more significant"]. *Literaturna Ukrayina [Literary Ukraine]*, 7 [in Ukrainian].
4. Bondar-Tereshchenko, I. (2005). *Ostmodern: heopoetyka, psykholohiya, vlada [Ostmodern: geopoetics, psychology, power]: monohrafiya. Navchal'na knyha: Bohdan [in Ukrainian]*.
5. Vyshnytska, Yu. (2015). Indyvidual'no-avtors'ka rekonstruktsiya eschatolohichnykh mifostsenariyiv u khudozhnikh tvorakh Serhiya Zhadana [Individual-author reconstruction of eschatological myth-scenarios in the artistic works of Serhii Zhadan]. *Literaturoznachni studiyyi [Literary Studies]*, 43(1), 147–160 [in Ukrainian].
6. Holoborodko, Ya. (2006). Saundtreky svidomosti. Styl' Serhiya Zhadana [Soundtracks of consciousness. Serhii Zhadan's style]. In *Artehraund. Ukrayins'kyy literaturnyy isteblishment [Arteground. Ukrainian literary establishment]* (pp. 61–78). Fakt [in Ukrainian].
7. Hundorova, T. (2005). *Pislyachornobyl's'ka biblioteka. Ukrayins'kyy literaturnyy postmodern [Post-Chornobyl library. Ukrainian literary postmodern]. Krytyka [in Ukrainian]*.
8. Hundorova, T. (2012). *Tranzitna kul'tura. Symptomy postkolonial'noyi travmy: eseyi [Transit culture. Symptoms of postcolonial trauma: essays]. Hrani-T [in Ukrainian]*.
9. Danylina, O. V. (2010). Kontsept «Misto» u prozovykh tekstakh Serhiya Zhadana [Concept "City" in the prose texts of Serhii Zhadan]. *Aktual'ni problemy slov'ians'koyi filolohiyi. Seriya: Lihnvistyka i limepamypoznavstvo [Actual Problems of Slavic Philology. Series: Linguistics and Literary Studies]*, XXIII(1), 347–354 [in Ukrainian].
10. Dziuba, I. M. (2009). *Chorny romanyk Serhiy Zhadan [Black romantic Serhii Zhadan]. Lybid [in Ukrainian]*.
11. Zhadan, S. V. (2015). *Zhyttya Mariyi [The life of Maria]. Meridian Czernowitz [in Ukrainian]*.
12. Kovalenko, O. V. (2010). Motyvy dorohy (rukh i protsesual'nist') u poeziyi Serhiya Zhadana (na materialy zbirky «Tsytatnyk») [Motifs of the road (movement and processuality) in Serhii Zhadan's poetry (based on the collection "The Quotation Book")]. *Mahisterium. Literaturoznachni studiyyi [Magisterium. Literary Studies]*, 38, 90–93 [in Ukrainian].
13. Kondratenko, Yu. (2017). Kontsept lyubovi u romani Serhiya Zhadana "Lukyanivka" [The concept of love in Serhii Zhadan's novel "Lukyanivka"]. *Naukovy zapysky Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Filolohiya [Scientific Notes of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series: Philology]*, 60, 65–70 [in Ukrainian].
14. Lavrynovych, L. B., & Salahan, M. M. (2014). Mifolohizatsiya chasoprostoru u zbirtsi S. Zhadana «Mesopotamiya» [Mythologization of time and space in S. Zhadan's collection "Mesopotamia"]. *Molodyy vchenyy [Young Scientist]*, 12(15), 225–228 [in Ukrainian].
15. Las'kova, V. Yu. (2025). Romanistyka Serhiya Zhadana: osoblyvosti khronotopu, kontseptsiya heroya, styl' [Romanistics of Serhii Zhadan: features of chronotope, concept of the hero, style]. *Visnyk student'koho naukovoho tovarystva Donets'koho natsional'noho universytetu imeni Vasylia Stusa [Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University]*, 17, 159–162 [in Ukrainian].
16. Lytvyn, L. (2016). Zbirka S. Zhadana «Zhyttya Mariyi»: Mariynyy dyskurs [S. Zhadan's collection "The Life of Maria": Marian discourse]. *Molodyy vchenyy [Young Scientist]*, 12(39), 366–370 [in Ukrainian].
17. Matsiyevska, M. (2011). Voroshylovhrad chy Luhans'k? [Voroshyllovhrad or Luhansk?]. *Literaturna Ukrayina [Literary Ukraine]*, 10 [in Ukrainian].
18. Pavlychko, S. (1999). *Dyskurs modernizmu v ukrayins'kii literaturi [The discourse of modernism in Ukrainian literature]. Lybid [in Ukrainian]*.
19. Pidporyhora, S. V. (2013). Ironichnyy dyskurs u povisti «Depesh mod» S. Zhadana [Ironie discourse in S. Zhadan's novella "Depeche Mode"]. *Naukovyy visnyk Mykolayivs'koho derzhavnoho universytetu im. V. O. Sukhomlyns'koho. Filolohichni nauky [Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynskyi Mykolaiv State University. Philological Sciences]*, 4.12(96), 190–194 [in Ukrainian].
20. Polishchuk, Ya. (2011). *Reviziyi pam'yati: literaturna krytyka [Revisions of memory: literary criticism]. PVD «Tverdinya» [in Ukrainian]*.
21. Reutova, M. (2019). Ekzystantsiyni motyvy zbirky poeziyi Serhiya Zhadana «Zhyttya Mariyi» [Existential motives of Serhii Zhadan's poetry collection "The Life of Maria"]. *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru [Actual Problems of Ukrainian Literature and Folklore]*, 27, 112–123. DOI: 10.31558/2308-1902.2019.27.10 [in Ukrainian].

22. Riznychenko, O. (1995). Pislyamova [Afterword]. In S. Zhadan, *Tsyatnyk (Virshi dlya kokhanok i kokhantsiv) [The Quotation Book (Poems for mistresses and lovers)]* (pp. 55–59). Smoloskyp [in Ukrainian].
23. Romanenko, O. (2014). *Semiosfera ukrayins'koyi masovoyi literatury. Tekst. Chytach. Epokha [Semiosphere of Ukrainian mass literature. Text. Reader. Epoch]*. Pryvatnyy vydavets' Yakubets' A. V. [in Ukrainian].
24. Sverbilova, T. V. (2015). Ekzytentsiyni motyvy u romani Serhiya Zhadana «Voroshylovhrad» [Existential motives in Serhii Zhadan's novel "Voroshylvhrad"]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filolohiya [Scientific Papers of NaUKMA. Philology]*, 168, 78–82 [in Ukrainian].
25. Sverbilova, T. (2016). Metaforychna semiotyka domu v systemi postkolonial'noyi hibrydnoyi kul'tury prykordonnykh rehioniv u romanakh S. Zhadana «Voroshylvhrad» i «Mesopotamiya» [Metaphorical semiotics of the home in the system of postcolonial hybrid culture of border regions in S. Zhadan's novels "Voroshylvhrad" and "Mesopotamia"]. *Suchasni literaturoznavchi studiyi [Modern Literary Studies]*, 13, 499–514 [in Ukrainian].
26. Kharchuk, R. (2008). *Suchasna ukrayins'ka proza: Postmodernyy period [Modern Ukrainian prose: The postmodern period]*. Akademiya [in Ukrainian].
27. Chykailo, B. V., & Punina, O. V. (2019). Mediynist' Serhiya Zhadana v ukrayins'koyu ta rosiys'komu literaturnykh prostorakh [Mediality of Serhii Zhadan in Ukrainian and Russian literary spaces]. *Visnyk student'koho naukovoho tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa [Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl Stus Donetsk National University]*, 146–148 [in Ukrainian].
28. Yurchuk, O. O. (2012). Mifolohizatsiya radyans'koho mynuloho v ukrayins'komu suchasnomu povsyakdenni (za romanom «Depesh Mod» S. Zhadana) [Mythologization of the Soviet past in modern Ukrainian everyday life (based on the novel "Depeche Mode" by S. Zhadan)]. *Aktual'ni problemy slov'yans'koyi filolohiyi. Seriya: Linhvistyka i literaturoznavstvo [Actual Problems of Slavic Philology. Series: Linguistics and Literary Studies]*, XXVI(2), 201–209 [in Ukrainian].